

Félagsmálaráðuneyti
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík

Reykjavík, 06.10.2020
Tilvísun: 201908-0010

Efni: Frumvarp til nýrra heildarlaga um fæðingar- og foreldraorlof í Samráðsgátt - umsögn Alþýðusambands Íslands

I.

ASÍ átti, ásamt öðrum aðilum vinnumarkaðarins, fulltrúa í nefnd sem félags- og barnamálaráðherra skipaði árið 2019 og fékk það verkefni að endurskoða núgildandi lög um fæðingar- og foreldraorlof sem að grunninum til eru frá árinu 2000.

Markmið þessa frumvarps er í samræmi við upphaflegt markmið laganna frá árinu 2000. Með frumvarpinu er gert ráð fyrir að réttindi til fæðingar- og foreldraorlofs lengist í 12 mánuði skiptist jafnt niður á foreldra með einum framseljanlegum mánuði. Með þessu móti er börnum sem eiga tvö foreldri tryggð umönnun þeirra beggja fyrsta æviárið. Afstaða ASÍ er og hefur verið sú að meginmarkmið laganna um jafnrétti kynjanna annars vegar og velferð barna séu samrýmanleg og vel saman dregin í 2. gr. frumvarpsins. Jöfn umgengni og jöfn ábyrgð foreldra á upphafi lífsleiðar barns sem og í uppeldinu öllu sé bæði börnum og samfélaginu til góðs. ASÍ styður frumvarpsdrögin í öllum aðalatriðum. Afstaða ASÍ byggir á á sjónarmiðum um hagsmuni barna; álitni miðstjórnar ASÍ; rannsóknum á árangri jafnrar orlofsábyrgðar foreldra; og rýni á rannsóknum er lúta að jafnrétti á vinnumarkaði og innan veggja heimilisins. Niðurstaðan er því sú líkt og kemur fram í frumvarpsdrögunum að með því að tryggja rétt beggja foreldra hafi jákvæð og nauðsynleg áhrif á samfélagsleg viðhorf um mikilvægi hlutverks beggja foreldra og þá ekki síst feðra varðandi umönnun barna. Í því samhengi er rétt að minna á lærdóm sögunnar sem er sá að flest stærri skref í átt til jafnréttis hafa mætt andstöðu er þau eru sett fram en í baksýnispeglinum þykja þau almennt langflest sjálfsgöð og eðlileg.

II.

ASÍ hefði kosið það og talið æskilegt að við vinnu frumvarpsins hefði verið litið með heildstæðari hætti á fyrstu æviár barna og fjallað einnig um málefni leikskóla og dagvistunar. Er það skýlaus krafa ASÍ að stjórnvöld verði að tryggja börnum leikskólaláss eða aðra örugga dagvistun frá 12 mánaða aldri, þ.e. strax í kjölfar fæðingarorlofs, eða að öðrum kosti lengja fæðingarorlofið enn frekar. Nú er staðan sú í flestum sveitarfélögum að börnum býðst ekki dagvistun fyrr en við tveggja ára aldur og sú staðreynd kallar á það að foreldrar flestra barna sem eru þátttakendur á vinnumarkaði verða að leita ýmissa erfiðra leiða til að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Leiðir sem gjarnan fela í sér kynjahalla til viðbótar við það álag sem slíkri stöðu fylgir enda allur gangur á því hvort að atvinnurekendur séu tilbúnir að koma til móts við foreldra umfram þau réttindi sem fæðingarorlofskerfið færir þeim sem eru þátttakendur á vinnumarkaði.

III.

Hvað varðar helstu nýmæli og nánar um önnur einstök efnisatriði er skoðun ASÍ eftirfarandi:

Skipting fæðingarorlofs á milli foreldra og réttindi einstæðra:

ASÍ fagnar því að réttur til fæðingarorlofs skuli lengdur upp í 12 mánuði. Órjúfanlegur hluti samfélags velferðar er að búa vel um réttindi foreldra og skapa börnum gott og stöðugt umhverfi til að alast upp í. Að því sögðu er rétt að ítreka hér mikilvægi þess að koma á heildstæðu kerfi þar sem ekki er bil á milli fæðingarorlofs og leikskóla/dagvistunar.

Um skiptingu fæðingarorlofsins á milli foreldra styður ASÍ það fyrirkomulag sem sett er upp í frumvarpsdrögum um að réttinum sé skipt á milli en þó með þeim sveigjanleika að foreldri geti framselt einn mánuð réttar síns til hins foreldris og annað foreldrið því tekið sjö mánaða orlof henti það aðstæðum fjölskyldunnar betur.. Í samhengi við framangreint má nefna að m.v. tölfraði Fæðingarorlofssjóðs um nýtingu foreldra hingað til að nær allur sameiginlegur réttur hefur verið nýttur af mæðrum. Reynslan sýnir því fram á mikilvægi óframseljanlegs réttar í að tryggja að báðir foreldrar taki þátt í umönnun barna. Eins verður að hafa í huga að staða kynjanna á vinnumarkaði er ekki jöfn, þ.e. enn fyrirfinnst launamunur, vinnumarkaðurinn er að stórum hluta kynjaður og karlar virðast almennt eiga auðveldara með framgang í starfi. Öll skref í þá áttina að jafna heimilisábyrgð á milli karla og kvenna eru því jákvæð að mati ASÍ og stuðla að auknu jafnrétti á vinnumarkaði, í framgangi og launum.

Í frumvarpsdrögum eru mikilvægar réttarbætur fyrir einstæða foreldra, þ.e. útvíkkuð eru þau tilvik sem heimila það að einstætt foreldri fái allan fæðingarorlofsréttinn. ASÍ telur mikilvægt að slíkt sé til staðar og í raun er fjölgað þeim hlutlægu tilvikum sem heimilar að flutningur eigi sér stað. Í þessu samhengi svo og öðru þarf þó að tryggja með reglulegri rýni á tölfraði um nýtingu réttarins að staða einstæðra foreldra og barna þeirra sé tryggð, en á það hefur skort í framkvæmd nógildandi laga. Ljóst er að einhverjir einstæðir foreldrar eiga á hættu að falla á milli skips og bryggju hér og geta ekki heimfært sín tilvik undir þau hlutlægu tilvik sem eru nefnd í lögum. ASÍ telur því að fela ætti viðeigandi stjórnvaldi heimild til þess að úrskurða um flutning réttinda á milli foreldra ef sérstakar aðstæður eru uppi sem falla ekki inn í þau tilvik sem frumvarpsdrögin gera ráð fyrir.

Fjárhæðir skv. frumvarpsdrögum

Nauðsynlegt er að tryggja öllum framfærslu á meðan á fæðingarorlofi stendur. ASÍ telur því nauðsynlegt að reglan um að fjárhæð fæðingarorlofsgreiðslna miðist við 80% af launum. Ljóst er að fyrir láglaunafólk er það stór biti að fá einungis 80% af launum sem fyrir vart duga til framfærslu. ASÍ hélt því til haga á meðan nefndin var að störfum að ekki ætti því að skerða tekjur láglaunafólks en reglur um slíkt náðu þó ekki inn í frumvarpsdrögin. Er þessu því haldið hér kyrfilega til haga og mun ASÍ krefjast þess áfram við þinglega meðferð málsins. ASÍ telur jafnframt að lágmarksgreiðslur úr fæðingarorlofssjóði – sem og fæðingarstyrkur utan vinnumarkað – séu alltof lágir fjárhæðir og skorar á stjórnvöld að endurskoða það.

Tímabil fæðingarorlofstöku

Í frumvarpinu er kveðið á um að tímabil til nýtingu fæðingarorlofsréttar séu 18 mánuðir í stað 24 mánaða í nógildandi lögum. Rétt er að halda því til að haga að þessu hefur nokkrum sinnum

Alþýðusamband Íslands

verið breytt í tíð gildandi laga og er ekki að sjá af tölfræði annað en að lengri tími í þessum efnum hafi haft neikvæð áhrif á nýtingu fæðingarorlofsins. Rétt er að of þröngur rammi getur haft neikvæð áhrif á nýtingu en óumdeilanlega getur of rúmur tími líka haft neikvæð áhrif. Í öllu falli er æskilegt að rétturinn hafi verið tæmdur áður en barn fer í dagvistun og að viðmiðunartíminn miðist við það. Þar sem börn komast almennt ekki inn á leikskóla fyrr en við tveggja ára aldur er rétt að miða við að tímabilið sé 24 mánuðir á þessu stigi. Rétt er að endurskoða þetta og fleiri atriði reglulega í ljósi stöðu leikskóla- og dagvistunarmála er hverju sinni.

IV.

ASÍ mun halda framangreindum sjónarmiðum á lofti og áskilur sér rétt til að setja fram frekari sjónarmið við þinglega meðferð málsins.

f.h. ASÍ

Halldór Oddsson
halldoro@asi.is / s. 5355618